

BANDOLERISME, BANDOLERS i BANDOSITATS

GRUP DE RECERQUES DE LES TERRES DE PONENT

Actes de la XXXVIII Jornada de Treball. Castellserà 2008

A la Catalunya dels segles
XV, XVI, XVII, XVIII i XIX

Grup de Recerques de les Terres de Ponent.
Biblioteca Municipal, s/n.
25344 - Sant Martí de Maldà
G-2548507

Edició: Grup de Recerques de les Terres de Ponent, i
Institut d'Estudis Ilerdencs
Coordinació: Miquel Torres i Sebastià Garralon.
Il·lustracions: Yolanda Cotonat

Col·laboradors:

Josep Sendra, Associació lo Perot, Josep M. Casals, Joan Busqueta, Ramon Boleda, Leonard Armentano, Ramon I. Canyellas, Jordi Pérez, Joan Ramon González, Josep Gallart, Josep Forns, Associació la Femosa, Josep M. Llobet, Sebastià Garralón, Jaume Vall, Esteve Mestre, Xavier Balcells, Antoni Aiguadé, Guiu Sanfeliu, Yolanda Cotonat, Ramon Cabestany, Joan Camps...

© Grup Recerques Terres de Ponent.
© Dels autors.

Primera edició: maig de 2009

Dipòsit legal: L-709-2009
ISBN: 978-84-96908-31-4

Maquetació i disseny: Miquel Torres
Impressió: Impremta Barnola. Guissona

BANDOLERISME, Bandolers i bandositats

Portada alternativa del present llibre, obra de Yolanda Cotonat.

Actes de la XXXVIII Jornada de Treball. Castellserà, 2008

Grup de Recerques
de les Terres de Ponent

Un episodi de bandolerisme a Artesa de Lleida (Segrià) al segle XVIII

Per Josep Fornas Bardaji i Josep Gallart Fernàndez
Associació Cultural La Femosa
Historiadors d'Artesa de Lleida

Pàgina anterior.

Al costat esquerre de la imatge es pot veure la casa de Felip Bosch que fou assaltada pels bandolers, al costat mateix (part central i dreta de la imatge) hi hauria la del batlle Francisco Oró.

Introducció

L'estudi d'un curt document que vam localitzar a l'Arxiu Històric de Lleida¹ ens permet conèixer un episodi de bandolerisme a Artesa de Lleida. Es tracta de la denúncia de Francisco² Oró i Felip Bosch, batlle i regidor respectivament, de l'Ajuntament d'Artesa de Lleida, davant del notari Joan Cases, de Lleida, el dia 13 de febrer de 1726.

El testimoni dels esmentats Oró i Bosch és el següent: *“La noche del lunes próximo pasado, que contamos a los 11 días de los corrientes mes y año, a cosa de las siete horas de la noche, llegaron a d(ic)ho lugar diferentes hombres armados, que entre todos juzgan ellos attestantes serían más de diez o doce, y que habiendo ido estos a la casa de Fran(cisco) Oró, bayle y attestante, después de haverle tomado las dos escopetas que tenía en su casa por cuenta del rey se fueron, y entraron a la casa de d(ic)ho Bosch, de la qual hurtaron diferentes joyas de oro y plata, que entre todas juzga d(ic)ho Bosch attestante serían de valor y estimación de sinquenta doblones, y a más hurtaron de la misma casa de d(ic)ho Bosch mucha ropa blanca de tela y lino, y algunos justillos de seda de color, con botones de plata. Y que d(ic)ha gente ivan armados con carabinas, pistolas, y algunos con escopetas, los quales hombres no fueron por ellos declarantes conozidos, sí que sospechan serían las cuadrillas de Guardiola de Valls y Juanet de Pira. Cuya gente después de haver hurtado la casa de d(ic)ho Bosch, y tomando las armas de ellos declarantes resp(ectivamente), se fueron de d(ic)ho lugar de Artesa, sin que se oyessen nombrar por sus nombres, sí sólo a uno q(ue) se oyo se llamaron con el nombre de Mallorca”*.

Tal com diuen els mateixos afectats a la denúncia, l'assalt a la casa de Francisco Oró i el robatori a la de Felip Bosch, tingué lloc el dilluns 11 de febrer de 1776, a les set del vespre. Ambdues cases, segons es desprèn un cadastre de finals del segle XVIII, serien veïnes.

Ambdós denunciants apunten com a possibles factors del robatori una de les quadrilles de Ramon Guardiola, de Valls, i de Juanet de Pira, renom de Joan Amorós, sense que cap dels dos afectats poguessin precisar quina d'aquelles colles havia estat l'autor material de l'assalt. Es tractava d'un escamot format per un total de 10 o 12 homes armats amb carrabines, pistoles i escopetes, que un cop perpetrada l'acció van desaparèixer del poble.

D'aquesta acció és interessant assenyalar el fet que en primer lloc assaltessin la casa del batlle i li prenguessin les dues escopetes *“que tenía por cuenta del rey”*, tal com van declarar davant el notari els afectats. En aquest aspecte cal tenir present que les autoritats filipistes havien fet lliurar les armes als catalans sota pena de mort³ i prohibit a tota la població en general de posseir qualsevol tipus d'arma. Els únics que podien tenir armes consignades per les autoritats, eren els batlles, regidors de confiança i els paisans filipistes que havien de col·laborar en la repressió. Per tant, és lògic que assaltessin la casa del batlle a fi d'obtenir unes armes

que havien de servir per proveir d'armament els propis components del grup o els nous membres que s'hi incorporaven⁴. A més de l'obtenció de les armes, l'assalt a casa del batlle, suposava també per als bandolers un atac a l'autoritat filipista. Que després entressin a casa de Felip Bosch i li prenguessin diners, joies d'or i plata, roba blanca comú de tela i de lli i roba de seda amb botons de plata, ens il·lustra que a més de l'atac contra l'autoritat hi ha havia una component econòmica, per poder continuar les activitats.

Activitat de les colles guerrilleres

Passada l'època del bandolerisme clàssic, dels segles XVI i part del XVII⁵, circumscrit als enfrontaments entre els nyerros i cadells, rivalitats entre la petita noblesa de la contrada o assumptes entre localitats veïnes sobre els recursos naturals, el cas que ens ocupa s'hauria d'interpretar en l'àmbit de la violència generada per quadrilles de rebels que havien quedat de les guerres anteriors, la de Successió (1704-1714) o la posterior guerra entre Espanya i França, que tenen una connexió molt directa, com veurem, amb la resistència austriacista contra els botiflers o les autoritats borbòniques i llurs interessos⁶.

La figura paradigmàtica d'aquest moviment seria la del guerriller Carrasclet, el nom del qual era Pere Joan Barceló, nascut a Capçanes, que durant la Guerra de successió ocupà les graduacions d'alferes i coronel, passant després de la guerra entre Espanya i França, a emprendre accions entre 1717 i 1720 des de la serra de Llaberia i les comarques del Priorat, Penedès, Camp de Tarragona, Ribera d'Ebre, la Terra Alta, Alt i Baix Camp, tot atacant ciutats com Reus i Valls⁷.

Entre 1718 i 1721 es donen situacions molt concretes d'objectius contra els botiflers, assassinats, casos de cases saquejades i incendiades o olivars tallats. A mesura que van passant els anys, però, l'activitat de les colles va diluint el component guerriller i barreja més elements de delinqüència comuna⁸, i l'any 1725, amb la signatura de la pau austro-espanyola a Viena entre Felip V i Carles d'Àustria, ja significà la consolidació del nou règim.

En l'activitat de la colla guerrillera de l'any 1726 a Artesa de Lleida, es fa difícil distingir l'acció de delinqüència comuna, enfocada a l'adquisició de vitualles, armes o béns de valor per costejar les accions, de la purament política contra el sistema imperant. Tant Ramon Guardiola com Joan Amorós, havien pres part durant la guerra franco-espanyola de 1718-1719, lluitant contra Felip V, atrets per la promesa francesa de restituir al Principat les llibertats perdudes. No faltaven motius de protesta en la societat catalana, com la imposició dels primers cadastres, el nou sistema de quintes de l'any 1726, l'entrada de moneda forana, etc., que permeten la persistència dels darrers rebels. Tanmateix la gent de la zona tarragonina que patien a la vegada les rapinyes d'aquelles colles, car es queixaven de robatoris a esglésies, rectories i farmàcies.

Tornant al motiu inicial de l'incident d'Artesa de Lleida, les sospites dels afectats no devien estar mancades de fonament, en una àrea que no queia lluny de la zona d'acció d'aquells rebels que, tal vegada havien d'anar a cercar els seus objectius en zones cada vegada més allunyades de l'acció habitual, i Artesa de Lleida era un

enclavament proper a Lleida, no allunyat de la via de comunicació que unia Lleida i Tarragona, per Valls i Montblanc.

La persecució dels rebels cada vegada era més efectiva. Un cos que va realitzar moltes detencions fou el dels Mossos de l'Esquadra. Un dels detinguts l'any 1725 fou precisament Janet de Pira, és a dir Joan Amorós, tot i que no sabem ben bé per quant temps estaria detingut, però el fet és que l'any següent els mossos perseguiren tant les partides de Janet com de Ramon Guardiola. Alguna font assenyala Janet com a lloctinent de Guardiola⁹, fet que confirmaria la hipòtesi dels denunciants que seria un acte conjunt. Aquell darrer, segons afirma N. Sales, l'any 1725 havia estès una revolta pel sud de Catalunya. Tenia en el seu historial ser un dels caps de partida a les ordres de Carrasclet¹⁰. El cap dels mossos, Veciana, afirmava que l'àrea d'actuació de Guardiola anava per la serralada que va des del Penedès fins a Barberà, les Garrigues i la Segarra. Aquesta opinió ens faria decantar per Guardiola com a més preparat per portar una acció fins Artesa de Lleida.

Ramon Guardiola era un guerriller, nascut a Valls que lluità contra Felip V d'Espanya al Principat, els anys 1719-20. El 1726, aprofitant el descontentament provocat per la pau de l'emperador Carles VI i Felip V, s'alça de nou, i fou capitost d'un grup d'uns cinquanta homes¹¹. Sobre Joanet de Pira, o més ben dit sobre Janet de Pira, renom de Joan Amorós¹², sabem que fou un guerriller català (segle XVIII). Probablement nascut a Pira, a la Conca de Barberà, el qual també va lluitar contra l'exèrcit de Felip V durant la guerra franco-espanyola de 1719-20. Finalitzada aquesta es va refugiar a França i organitzà una guerrilla que fustigà durant un temps els habitants del Principat, en algunes ocasions com a lloctinent de Guardiola. Sembla que es va acollir a una amnistia (1724).

És difícil dir quin dels dos grups va perpetrar l'assalt a casa de Felip Bosch l'11 de febrer de 1726. Si tenim en compte les dades enciclopèdiques sobre aquests guerrillers Janet de Pira el 1724 s'havia acollit a una amnistia i per tant havia de ser el grup d'en Ramon Guardiola.

Però aquesta data i dada la trobem contradita per la historiadora Núria Sales¹³ quan afirma "l'any 1726, a les seves lluites contra les partides d'en Janet de Pira, d'en Ramon Guardiola, del Sord de Fontaubella... en Veciana es malferit i passa setmanes al llit". Tot i que, d'elements pocs clars, n'aporta la mateixa autora, quan a la pàgina 34 diu: l'any 1725 es firmada la pau entre Felip V i l'emperador (...) aquell any en Veciana realitzà moltes captures de capitosts rebels: l'Andreu de la Berrugueta, en Cames, el Sord de Fontaubella, en Janet de Pira". Dubtem que si Joan Amorós, Janet de Pira, hagués estat pres el 1725 un any després s'hagués vist amb la possibilitat de malferir Veciana. Els filipistes no l'haurien deixat anar. Així mateix la pista que ens dóna el nostre document, porta a creure que la quadrilla d'en Janet de Pira encara era operativa l'hivern de 1726, ens ho contradia.

L'entorn socio-econòmic d'Artesa de Lleida

Artesa de Lleida no estava situada lluny de la ruta comercial que comunicava Lleida amb Tarragona i altres llocs de la costa¹⁴. El terme era dels extensos del seu entorn, amb amples terres ermes i deshabitades per amagar grups de bandolers

en les seves accions de pas. Les fonts parroquials indiquen un progressiu increment de la població des de la guerra de Successió degut a la immigració de gent de les comarques veïnes, l'Urgell, les Garrigues i el mateix Segrià, pel fet que prop d'Artesa de Lleida havien quedat terres ermes per despoblaments anteriors (Grealó, Vinatera, Matxerri, Melons, Margalef,...). Pertanyia a la jurisdicció de l'orde de Sant Joan de Jerusalem, que nomenava el batlle, percebia el delme de cereals, el vi, les olives, els corders, el cànem i el safrà¹⁵. Era un nucli de població prop d'una àrea despoblada des del segle anterior, amb una àrea de regadiu circumscrita al reg de la Femosa.

Anteriorment hem pogut adonar-nos de la necessitat que tenien contínuament les partides de bandolers de cercar vitualles per sobreviure. En ocasions, tot i el contingut partidista de les seves accions predominava la necessitat immediata de proveïment. En l'acció d'Artesa de Lleida no es destaca cap assassinat ni violència física contra persones, ni robatoris d'animals. No es degué tractar d'una acció especialment punitiva contra els afectats en una vila que devia tenir una cinquantena de famílies en la qual entren deu o dotze homes fortament armats de carrabines, pistoles i algunes escopetes.

L'objectiu escollit: el batlle i un regidor terratinent

Els caps de partida solien obtenir informació de les famílies i llocs on atacar a partir dels de confidents que tenien repartits pel territori. Del robatori d'Artesa de Lleida s'emporten unes joies d'or i plata per valor de cinquanta doblons a més de roba de tela i lli, i llenceria de seda amb botons de plata.

Per dades posteriors que coneixem del batlle i el regidor podem intuir que pertanyien a l'elit local de les famílies més adinerades, partidàries dels borbons. Tant els Oró com els Bosch al llarg del segle XVIII, a part de les dades que explicarem, estaven entre les vuit famílies que l'any 1786 tenien llicència per poder enterrar els familiars dintre del temple¹⁶.

Aquestes elits locals del Segrià, com passà en general a tot Catalunya, tenien el seu origen en els segles anteriors, i es basava en les propietats de les terres, ja fos en la quantitat o també en el conreu de productes de més valor afegit, el blat, la vinya, l'oli i el cànem en els indrets de l'horta. També participaven en les compres de terra sota el contracte de vendes a carta de gràcia, i deixaven llavors i préstecs de diners en metàl·lic a pagesos més necessitats. Segons el cadastre de finals del segle XVIII, els descendents de Felip Bosch tenien 240 jornals de terra, un molí de farina i un altre d'oli, a més de dos cases i un hort, mentre que els descendents de Francisco Oró, tenien 155 jornals, a part de la casa amb corral i l'hort.

Del batlle Francesc Oró comprovem que efectivament ocupava el càrrec des de 1725, i foren els anys precisament que va començar la construcció de l'església parroquial¹⁷, com tantes esglésies barroques del segle XVIII de les Terres de Ponent, després d'enderrocar el temple anterior, senyal inequívoc que confirma el progrés demogràfic i econòmic de la vila. Així mateix tornà a ésser batlle del 1731 al 1733 i regidor el 1722, 1734, 1736, 1739, 1741 i 1742. El Batlle acostumava a ser el cap dels escamots armats filipistes, per tant els bandolers tenien la certesa que tindria armes.

Tanmateix del regidor Felip Bosch tenim precedents d'un probable familiar seu, en Pere Joan Bosch, nomenat batlle l'any 1698 pel gran prior de l'orde¹⁸, fet que indicaria una certa continuïtat de la nissaga, potser més com una inèrcia familiar pròpia de classe benestant cap a una predisposició a mantenir el poder que una simpatia explícita envers el règim borbònic. Entre altres, els anys 1724, 1734, 1735 i 1745 Felip Bosch va ocupar el càrrec de batlle, el càrrec de regidor l'ocupà en diverses ocasions al llarg dels prop de noranta anys de que va viure i el 1736 era l'oïdor de comptes del mateix ajuntament. En data indeterminada del segle XVIII comprovem com es dedicava la família a l'activitat creditícia, amb vinculacions eclesiàstiques mitjançant el rector de Juneda, membre de la família, Francesc Bosch¹⁹.

Creiem, doncs que, el robatori d'Artesa de Lleida seria probablement una acció conjunta de les dues bandes dels bandolers, de Guardiola de Valls i Joanet de Pira, fugint de la seva àrea d'actuació habitual, en un moment de forta repressió contra els bandolers i d'inici de consolidació del règim borbònic. Un any després els dos bandolers serien capturats per l'autoritat i ajusticiats.

Desconeixem si en els pobles veïns es van produir accions semblants a les d'Artesa de Lleida en el mateix temps. Tot i que hem realitzat el buidat del mateix protocol i altres del mateix any i posteriors per si trobàvem testimonis semblants la recerca ha estat infructuosa.

Apèndix documental

Arxiu Històric de Lleida, Secció Protocols Notarials, manual notarial 477, (1726), Joan Cases, pàg. 16

13 de febrer de 1726. Testimonis de Francesc Oró, batlle i Felip Bosch, sobre l'assalt dels bandolers als seus domicilis d'Artesa de Lleida.

Dia 13 february anno 1726. Arxiu Històric de Lleida, protocols notarials, 477 (1726), notari Joan Cases, pàgina 16.

En la ciud(ad) de Lérida, P(rincipa)do de Catta(luña), oy que contamos a los 13 días del mes de febrero año del Nacim(ien)to de N(uestro) S(eñor) J(esu)c(ris)to de 1726, Fran(cisco) Oró, bayle del lugar de Artesa de Urgell, D(istri)to de Lérida, de edad según dixo ser de 60 años poco más o menos, y Felipe Bosch, labrador de d(ic)ho lugar, de edad según dixo ser de 40 años poco más o menos, constituidos personalm(en)te ante mi Juan Cases por las por las aut(orida)des ap(ostóli)ca y del Rey n(uestro) s(eño)r (que Dios g(uard)e) not(ario) y esc(riva)no púb(li)co, y uno de los del colegio de not(arios) púb(lico)s de dcha. ciud(ad) de Lérida, y actuario de la curia real de la misma ciud(ad), y de los testigos inf(rascript)os, personalm(en)te hallados en uno de los apartamientos de las casas del muy Il(ust)re Ayuntam(ien)to de esta dcha. ciud(ad), mediante el juram(en)to que prestaron en mano y poder de mi d(ic)ho e infr(aescri)to not(ario) y es(criva)no (aunque extrajudicialm(en)te) a Dios n(uestro) S(eño)r y de sus S(an)tos quatro evangelios a insta(ncia) y requisición del pro(curado)r fiscal de la curia real de la misma ciud(ad), hazieron la relación y atestación siguiente, a saber es:

Que la noche del lunes próximo pasado, que contamos a los 11 días de los

TODOS generalmente, se notifica, y haze saber de parte del Excelentissimo Señor Don Guillermo de Melun, Marqués de Risbourq, Grande de España de primera Classe, Cavallero del Insigne Orden del Toyson de Oro, General de Dragones, Coronel del Regimiento de las Reales Guardias VValonas, Capitán General de los Exercitos de su Magestad, Governador y Capitán General del Exercito, y Principado de Cathaluña: Que aunque la depravada naturaleza, y perversa inclinacion de los Traydores, Rebeldes, è infieles á su Magestad, Ramon Guardiola dicho *el Ramonet de Valls*, y Iuan Amorós dicho *el Janet de Pira*, á mas de ser notorias, se huzieron publicas, y manifestas, con Pregones mandados expedir, en virtud, y cumplimiento de Real Sentencia de Rebeldia, que se promulgò en el passado año de mil setecientos veinte y seis, en que despues de exponerse sus execrables, y abominables atrocidades, maldades, y delitos, se dieron, y publicaron por tales Rebeldes, y Traydores, con cominacion contra los valedores de aquellos, y doracion de cien doblones por cada vno de los dos que fuesse entregado vivo, ó muerto, á mas de la impunidad, è Indulto de todos los delitos de quien los presentasse vivos, ó muertos; Con todo, como por el Procurador, ò Agente Fiscal de la Real Sala Criminal se aya representado, que sobre haverse dado las expreffadas, y otras providencias, han aquellos prosseguido, y continuado en su obstinada malicia con varias perniciosas demonstraciones, perjuiziales á la publica quietud de que està gozando el Principado, no haviendose por vltimo querido valer del Indulto, que solicitaron, y la Real piedad se digno concederles, extraviandose de lo ofrecido, y continuando en el derramamiento de sus depravadas costumbres, como es notorio: Deseando su Excelencia precaver tan graves, y perniciosos excessos, como, y adelantar medios para el total exterminio, y ruina de los referidos malhechores, y delinquentes, y dexando en su fuerza, y vigor los expreffados Pregones para su puntual observancia, y cumplimiento, sin que por el presente se derogue cosa alguna de su contenido, è insigniando la Provision hecha en dicha Real Sala Criminal á nueve de Enero de este presente año de mil setecientos veinte y ocho, al piè de la Peticion presentada por el dicho Agente, ó Procurador Fiscal, con voz, y tenor del presente publico Pregòn, dize, notifica, y haze saber á todos generalmente, que á mas de los cien doblones prometidos en el citado Pregòn al que entregare vivo, ó muerto, á qualquiera de los expreffados Ramon Guardiola, ò Iuan Amorós, y del Indulto de todos sus delitos, con el presente concede Indulto á otras dos Personas mas, aquellas que el tal que assi les entregasse, eligiere, ò nombrare, y que el premio de los cien doblones se darà á qualquier Persona aunque sea Oficial de Iusticia, Soldado, Paytano, ò estipendiado para la persecucion de Facinerosos: Y para que las dichas cosas sean á todos notorias, manda su Excelencia ser hecho, y publicado el presente publico Pregòn por los Lugares acostumbrados de la presente Ciudad, y demàs Ciudades, Villas, y Lugares de este Principado que conviniere, y fuere menester.

El Marqués de Risbourq.

Lugar del Sello.

Don Leonardo Gutierrez Regente.

Don Ioseph de Verthamon.

Don Iuan de Isla F. A.

Francisco Babòt Escriuano de Camara.

*Registrado en el Firmarum, & obligationum }
de la Governacion General, fol. cxxxviij.*

Se ha hecho, y publicado el presente publico Pregòn por los lugares publicos, y acostumbrados de la presente Ciudad de Barcelona, por mi Jayme Galceràn, Corredor, y Trompeta Real, oy á los diez y siete de Enero de mil setecientos veinte y ocho.

Jayme Galceràn.

Pregó de recompensa per Ramon Guardiola, el Ramonet de Valls i per Joan Amorós, el Janet de Pira.

TODOS generalmente se notifica, y haze saber de parte del Excelentissimo Señor Don Guillermo de Melun, Marqués de Risbourq, Grande de España de primera Classe, Cavallero del Insigne Orden del Toison de Oro, General de Dragones, Coronel del Regimiento de las Reales Guardias Valonas, y Capitán General de los Exercitos de su Magestad, Governador, y Capitán General del Exercito, y Principado de Cataluña: Que como por informacion tomada á instancia del Agente, ó Procurador Fiscal de la Real Sala Criminal, aya constado, que Juan Pont natural del Lugar de Montornès, Corregimiento de Lerida, vulgarmente llamado *el Negro de Montornès*, ha mucho tiempo que anda aquadrillado con el Traydor, y Rebelde Ramon Guardiola natural de la Villa de Valls dicho *el Ramonet de Valls*, y otros sus secuaces, y compañeros, llevando armas, y executando enormes delitos, turbando la quietud publica de esta Provincia, y ultimamente despues de haver solicitado el Real Indulto, que la clemencia de su Magestad le concedió, faltando á lo ofrecido, hizo fuga desde el Meson del Garrosé, junto á esta Capital, bolviendo al infeliz derramamiento de sus depravadas, y perniciosas costumbres, haviendo assí incidido en las penas de la Constitucion hecha por el Catholico Rey Don Fernando, de feliz recordacion, en las Cortes Generales celebradas en esta Ciudad en el Convento de San Francisco de Assis, que empieza *Com instigant* con las modificaciones de otras Constituciones. Por ende su Excelencia, insiguiendo la Provision hecha a nueve de Enero de este presente año de mil setecientos veinte y ocho, al piè de la Peticion presentada por dicho Agente, ó Procurador Fiscal, precediendo relacion hecha en dicha Real Sala, con tenor, y voz del presente publico Pregón, dize, notifica, y haze saber á todos generalmente, que el dicho Juan Pont nombrado *el Negro de Montornès*, està expelido, removido, y separado, de paz, y tregua, y es enemigo de su Magestad, y manda, que en adelante le tengan, y reputen por tal, y por consiguiente, que ninguno le sostenga, acoja, ni de consejo, favor, ni asistencia, oculta, ni manifestamente, y si lo contrario hizieren, será procedido contra el tal, ó tales de los referidos valedores, como á fautores, complicés, auxiliadores, aconsejadores, y sostenedores del mencionado Juan Pont dicho *el Negro de Montornès* viril, y poderosamente, segun serie, y tenor de la citada Constitucion por las penas en aquella impuestas, y en otra manera, segun que de Justicia se deviere hazer. Otro sí, su Excelencia sobre el mismo pedimiento del Agente Fiscal, y insiguiendo la misma Provision, y Decreto, dize, notifica, y haze saber, y en su buena fee, y palabra Real, promete á todas, y qualesquier personas de qualquier grado, y condicion, aunque sean Oficial de Justicia, Soldado, Paysano, ó estipendiado para la persecucion de los Facinerosos, que pondrán al sobre expressado Juan Pont llamado *el Negro de Montornès* en poder de dicha Real Sala Criminal, si lo entregaren vivo trescientas libras, y si muerto doscientas libras, pagaderas del bolsillo de su Excelencia, y al mismo que lo entregare vivo, ó muerto, á mas de aquella respectiva cantidad, que se le promete dar, con la misma fee, y palabra Real, se le ofrece, y promete la impunidad, è Indulto de todos sus delitos, y aun á dos personas mas, aquellas que el tal eligiere, ó nombrare. Y para que las dichas cosas sean á todos notorias, manda su Excelencia ser hecho, y publicado el presente publico Pregón por los lugares acostumbrados de la presente Ciudad, y demás Ciudades, Villas, y Lugares del presente Principado donde convenga, y fuere menester.

El Marqués de Risbourq.

Lugar del Señallo.

Vt. Don Leonardo Gutierrez Regente.

Vt. de Verthamon.

*Registrado en el Firmarum, & obligationum }
de la Governacion General, fol. cxxxv.*

Francisco Babot Escrivano de Camara.

Se ha hecho, y publicado el presente publico Pregón por los lugares publicos, y acostumbrados de la presente Ciudad de Barcelona, por mi Jayme Galceràn, Corredor, y Trompeta Real, oy á los diez y siete de Enero de mil setecientos veinte y ocho.

Jayme Galceràn.

Pregó de recompensa per Joan Pont, el Negre de Montornès, en el qual apareix Ramon Guardiola, el Ramonet de Valls, com a integrant de la mateixa partida.

Notes:

- ¹. A.H.Ll. Secció de protocols notarial, núm. 477, notari Joan Cases.
- ². Mantenim el nom de Francisco, però amb pronunciació catalana, com es va dir a Artesa de Lleida fins la normalització del català.
- ³. Günzberg Moll, J., "Instituciones públicas catalanas después del Real Decreto de Nueva Planta", a *Ius Fugit*, 2004-2005, pp. 267-295, pp. 270-271.
- ⁴. Iglésies, J. *El guerriller Carrasclet*, Episodis de la Història 25, Rafael Dalmau, Editor, 2ª edició, Barcelona 1985, p.31-33.
- ⁵. Torres i Sans, X., *Els bandolers (s.XVI-XVII)*, Eumo Editorial, 1991.
- ⁶. Pérez, C; Torras, J.M; Murillo, A., "El nou règim: consolidació i resistències: l'excepció de Menorca", a *Història, política, societat i cultura als Països Catalans*, vol. 5, pp. 208-229, Fundació Enciclopèdia Catalana, 2002
- ⁷. Sales, N. *Història dels mossos d'esquadra*, Ed. Aedos, pp. 59-60.
- ⁸. Sales, N., idem, pp. 60-61
- ⁹. Albertí, S. *Diccionari...*,
- ¹⁰. Sales, N., Idem, p. 118. Sanmartí Sala, J. "Pere Joan Barceló, Carrasclet. Patriota o bandoler", *L'Avenç*, Plecs d'Història Local, n. 11, 1987, pp. 166-172.
- ¹¹. *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. 8, 1975.
- ¹². *Diccionari biogràfic*, vol. I, (A-C), Albertí Editor, Barcelona, primera edició, 1966, pàg. 118.
- ¹³. Sales, N. *Història dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle XVIII*, Editorial Aedos, 1962, p. 50.
- ¹⁴. Per conèixer la situació agrícola de les Terres de Lleida al segle XVIII, vegeu: Vicedo Rius, E., *Les Terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*, Ed. Crítica, Barcelona, 1991, pp. 55-155 i 304-310, i Fernández, R., *Història de Lleida. El segle XVIII*, Ed. Pagès, Lleida, 2003, pp. 61-100 i 167-193.
- ¹⁵. París, J. *La parroquia de Sant Miquel Arcàngel*, Ajuntament d'Artesa de Lleida-Pagès editors, pp. 34-34.
- ¹⁶. Segons una visita pastoral de 1773, al segle XVIII tenien concedida llicència per enterrar els els seus familiars a l'església d'Artesa de Lleida: Francisco Jové, Felip Bosch, Francisco Oró i Font, Jaume Batlle Batlle, Francisco Gallart, Joan Pelegrí, Josep Bellmunt i Felip Nogué (*Arxiu Capitular de Lleida*, V.P. 7/(7/12 1773).
- ¹⁷. *Arxiu Capitular de Lleida*, Calaix 19, Carpeta 3, pàg. 25 i següents. París, J., *La parroquia de Sant Miquel Arcàngel*, Ajuntament d'Artesa de Lleida-Pagès editors pp. 93-94.
- ¹⁸. París, J., pp. 34.
- ¹⁹. París, J., pàg. 111.

Bibliografia

- ARDIT, M., A. BALCELLS, A. i SALES, N., *Història dels Països Catalans*, coordinada per A. Balcells, EDHASA, Barcelona, 1980.
- BALAGUER, V., *Història de Cataluña y de la Corona de Aragón, escrita para darla a conocer al pueblo, recordándole los grandes hechos de sus ascendientes en virtud, patriotismo y armas, y para difundir entre todas las clases el amor al país y la memoria de glorias pasadas*, vol. V, Libreria de Salvador Manero, Barcelona, 1863.
- DICCIONARI BIOGRÀFIC, Albertí Editor, primera edició, Barcelona, 1966.
- FERNÁNDEZ, R., *Història de Lleida. El segle XVIII*, Ed. Pagès, Lleida, 2003.
- GÜNZBERG MOLL, J., "Instituciones públicas catalanas después del Real Decreto de Nueva Planta, a *Ius Fugit*, 2004-2005, pp. 267-295.
- IGLÉSIES i FORT, J., *El guerriller Carrasclet*, Episodis de la Història 25, Rafael Dalmau, Editor, 2ª edició, Barcelona, 1985.

MELUM, GUILLERMO de, *Edicto de Don Guillermo de Melun, Marqués de Risbourg, ofreciendo recompensas por la entrega del bandolero conocido por el Negro de Montornés, Barcelona, 17 gener de 1728.*

MELUM, GUILLERMO de, *Edicto de Don Guillermo de Melun, Marqués de Risbourg, ofreciendo recompensas por la entrega del bandolero conocido por el Negro de Montornés y Ramon Guardiola dicho el Ramonet de Valls, Barcelona, 17 gener de 1728.*

MELUM, GUILLERMO de, *Edicto de Don Guillermo de Melun, Marqués de Risbourg, ofreciendo recompensas por la entrega de Ramon Guardiola dicho el Ramonet de Valls i Juan Amorós, dicho el Janet de Pira, Barcelona, 17 gener de 1728.*

* *Nueva relación, y curioso romance, en que se da cuenta de los hechos, valentias, y temerarios arrojos, que confesó aver hecho un famoso Capitán de Vandoleros, llamado Ramon Guardiola, natural de la Villa de Valls, en el Reyno de Cathaluña. Dase cuenta, como en la Ciudad de Barcelona a 19 de junio de 1728 fue descuartizado, y la cabeza puesta en una Puerta de la ciudad, segle XIX.*

* *Nueva relación, y curiosos romance, en que se declara los hechos, valentias, y temerarios arrojos, que hizo un Catalán, llamado Ramon Guardiola, natural de la Villa de Valls, en el Reyno de Cathaluña, 1842.*

ORTEGA, J., *Historia de las Escuadras de Catalunya, su origen, sus proezas, sus vicesitudes, intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros*, Luis Taso, Barcelona, 1876.

PARÍS MOR, J., *Artesa de Lleida. La parròquia de Sant Miquel Arcàngel*, Col·lecció la Femosa, Ajuntament d'Artesa de Lleida, Pagès editors, 2002.

PÉREZ, C; TORRAS, J. M; MURILLO, A., "El nou règim: consolidació i resistències: l'excepció de Menorca", a *Història, política, societat i cultura als Països Catalans*, vol. 5, pp. 208-229, Fundació Enciclopèdia Catalana, 2002.

SALES, N., *Història dels Mossos d'Esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle XVIII*, Editorial Aedos, Barcelona, 1962.

SANMARTÍ SALA, J. "Pere Joan Barceló, Carrasclat. Patriota o bandoler", *L'Avenç*, Plecs d'Història Local, n. 11, 1987.

SOBREQUÉS i CALLICÓ, Jaume (director), *Història de Catalunya. Del segle XVII als nostres dies, vol IX*, Editorial la Gran Enciclopedia Vasca, Bilbao, 1980.

TORRES i SANS, X., *Els bandolers (s. XVI-XVII)*, Eumo Editorial, 1991.

VENTURA i SOLÉ, D., "Valls després del Decret de Nova Planta", *Quaderns de Vilaniu*, 7, Institut d'Estudis Vallencs, abril 1985.

VICEDO i RIUS, E., *Les Terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*, Ed. Crítica, Barcelona, 1991.

ÍNDEX

- Presentació
Per Miquel Torres i Josep M. Casals 5
- Pròleg
Per Joan-Ramon González Pérez..... 9

BANDOSITATS

- *La incidència de la ciutat en el desenvolupament de les lluites socials al territori a la Baixa Edat Mitjana: alguns comentaris sobre la importància del seu estudi a les Terres de Lleida.*
Per Joan J. Busqueta i Riu..... 15
- *Documents cerverins sobre bandolejants (1373-1550).*
Per Josep M. Llobet i Portella..... 29
- *Referències de bandolejants i bandolerisme a Artesa de Segre.*
Per Ramon I. Canyelles..... 95

BANDOLERISME SEGLES XVI-XVIII

- *Teorització sobre el bandolerisme.*
Per Leonard Armentano Valls 109
- *Bandolerisme i bandositats al Quixot.*
Per Jordi Pérez i Conill 115
- *El bandoler de Castellserà, Perot d'Argensola.*
Per Josep Sendra Buira 127
- *Bandolers i Justícia a Castellserà i a Verdú.*
Per Ramon Boleda Cases..... 133

- <i>Documents cerverins sobre bandolers (1545-1636).</i> Per Josep M. Llobet i Portella.....	147
- <i>Notícies de bandolers, lladres de camí ral i forques a l'Urgell durant els segles XVI-XVII. Documentació dels arxius de la Corona d'Aragó i especialment Poblet.</i> Per Francesc Amorós i Gonell	219
- <i>La colla de bandolers del Jaumet a la plana d'Urgell.</i> Per Jaume Torres Gros	247
- <i>Un episodi de bandolerisme a Artesa de Lleida (Segrià) al segle XVIII.</i> Per Josep Forn i Josep Gallart.....	273
- <i>El Carreteret d'Anglesola. Narració costumista d'un Bandoler o malfactor del segle XIX.</i> Per Jaume Vall Borda.....	285

BANDOLERISME TARDÀ. SEGLE XIX

- <i>Guerres, bandes de lladres i mossos d'esquadra a les terres de Lleida (1840-1856).</i> Per Esteve Mestre i Roigé.....	303
- <i>La presa del Palau d'Anglesola a mans dels bandolers.</i> Per Sebastià Garralón Viles	319
- <i>Alguns casos de bandolerisme tardà a la vall del Riu Corb (segle XIX). Entre la història oral i la història escrita.</i> Per Miquel Torres, Xavier Balcells i Antoni Aiguadé	341
- <i>Bandolerisme al segle XIX, i altres esdeveniments relacionats a Artesa de Segre.</i> Per Ramon I. Canyelles.....	359
- <i>La Festa del Bandoler a Castellserà.</i> Per l'Associació lo Perot.....	373

Edita

Grup de Recerques
de les Terres de Ponent

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Col·labora:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació
**Centre de Promoció
de la Cultura Popular
i Tradicional Catalana**

INSTITUT RAMON MUNTANER

Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana

AJUNTAMENT
DE
CASTELLSERÀ

**Associació
Cultural**

Lo Perot

CONSELL COMARCAL DE L'URGELL

UNED